

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(29)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2011

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подолька А. М., д-р юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 4 від 27 квітня 2011 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: В. Б. Захожай (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 2 (29). — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. — 222 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2011
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	Калашніков В. А. Проблеми розвитку громадянського суспільства в Україні	64
Медвідь Ф. М., Баран В. В. Концепція української раси Юрія Липи: витоки, сучасне прочитання	5	ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	68
Автенюк О. А. Державно-правове забезпечення розвитку системи вищої освіти в Україні: сучасний стан і перспективи	13	Шконда В. В., Кальянов А. В. Світовий досвід здійснення пенсійних реформ та його значення для України	68
Гайдай С. В. Співвідношення політичної ідеології та політичної науки	18	Ліщитович Л. І., Мельник П. П. Еколого-економічні наслідки впливу геомагнітного поля на агроценози	76
Гулько О. Я. Державна служба в контексті сучасних світових і національних змін і трансформаційних процесів	23	Мельник П. П. Економічні підходи до оцінки впливу магнітного поля Землі на продуктивність агроєкосистем	79
Євтушевська О. І. Проблеми політичного лідерства в сучасній Україні: гендерний аспект	27	Гришин П. М. Функціонально-цільова специфіка розвитку системи фінансового контролю в Україні	82
Кравченко Т. А. Критерій легітимності в оцінці політичного процесу у стабільних і перехідних політичних системах	32	Гришин П. М. Нормативно-правові основи забезпечення державного фінансового контролю: стан і перспективи розвитку в Україні	88
Кузьмін П. В. Взаємодія політики і бюрократії як проблема політичної науки і практики	37	Ейсмонт В. С. Теоретико-методологічні аспекти економічного зростання, економічного розвитку і розвитку економіки	93
Лазаренко О. В. Проблема поділу влади: теоретично-методологічні засади розробки та актуальні питання обґрунтування	40	Тумовс Р. А. Детермінанти сучасного політичного процесу: національний і глобальний вимір	100
Логвиненко С. В. Питання національної безпеки України в контексті попередження та боротьби з тероризмом: теоретичний аспект проблеми	43	Мамченко М. М. Поняття фінансових ресурсів в аналізі джерел формування капіталу підприємств	105
Масловська О. М. Поняття партійних систем у сучасному політологічному дискурсі: теорія і методологія аналізу	49	Мельников А. Е. Теоретичні аспекти банківської інвестиційної діяльності	110
Масловська О. М. Політичні партії і розвиток парламентаризму в Україні: актуальні питання теорії і практики	54	Остапенко А. В. Проблеми розвитку і теоретичної реконструкції конкурентних відносин в аналізі ринкової економіки	117
Тимошин В. В. Проблеми систематизації принципів державного контролю: державно-правовий аспект аналізу	59	Остапенко А. В. Концепції і моделі ринкової конкуренції у сучасній економічній теорії	122

Пруднікова Л. О.

Стратегічні напрями подолання
проблем нерівномірності
соціально-економічного розвитку Донбасу 127

Ручка Н. В.

Інструменти комплексної
продуктової політики як засіб
раціоналізації виробництва і споживання 134

Устименко Г. В.

Місце центрального банку
в системі органів державної влади 140

Шеховцов В. В.

Деякі сучасні тенденції
визначення фінансового механізму
інвестиційної діяльності комерційних банків 145

Тимошин В. В.

Поняття форми державного
контролю господарської діяльності
у сучасній державно-правовій теорії 149

Ягода Янковска

Підходи до державного регулювання партнерських
відносин у сфері туризму Республіки Македонія 154

ЮРИДИЧНІ НАУКИ 159**Зарудний Є. О.**

Предмет та обов'язок доказування:
співвідношення понять 159

Мигалевич В. В.

Значення покарання у підвищенні
ефективності боротьби з корупцією 163

Модлицький О. І.

Розвиток цивільно-процесуальних відносин:
теоретико-методологічні аспекти аналізу 168

Морару А. А.

Правові основи державного управління
в аспекті становлення України як демократичної,
правової та соціальної держави 173

Солонина В. Ф.

Цивільно-правові проблеми
забезпечення права на захист в аспекті
вибору способу захисту порушених прав 178

Шашкова-Журавель І. О., Журавель М. І.

Порівняльно-правові аспекти
правового регулювання профспілкового руху
в державах Західної Європи і США 183

М. М. Зелененький

Держава як один із суб'єктів
соціального партнерства 187

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ 192**Євтушевська О. І., Слободян С. І.**

Питання здійснення досліджень
політичного лідерства в Україні
з урахуванням гендерних особливостей 192

Гончаренко Є. Ю.

Аналіз можливостей проведення тестового
контролю у студентів-лінгвістів при вивченні
німецької мови як другої іноземної 199

Маяцька О. Ю.

Поведінка студентської групи
як предмет соціально-психологічного аналізу 204

Парафіан Кароль

Соціально-психологічні аспекти
дослідження феномена політичного лідерства:
теорія і методологія 209

Парафіан Кароль

Громадська активність
у структурі соціальної активності:
соціально-психологічний вимір 214

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 220

ПРОБЛЕМА ПОДІЛУ ВЛАДИ: ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБҐРУНТУВАННЯ

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 2(29), с. 40–42

Розглядаються теоретичні аспекти наукового обґрунтування проблем поділу влади в державах на сучасному етапі функціонування.

Питання конституційного становлення правої держави в Україні – складний, неоднозначний і дещо суперечливий процес, оскільки він, з одного боку, розвивається в умовах корінної модернізації українського суспільства, а з другого, – не може здійснюватися без відповідного впливу досвіду інших країн, які пройшли етап такої модернізації. Центральне місце з-поміж цих проблем посідає формування політичної системи та системи влади, яка б могла максимально повно реалізовувати і забезпечувати права і свободи громадян, забезпечувати дійсно демократичний суспільний розвиток. У процесі ж формування влади істотне значення має забезпечення системи розподілу влади, а водночас, і системи стримань і противаг. “У вільно-демократичній, конституційній державі, – пише російський політолог В. Даниленко, – ідея розподілу (також розчленування, розщеплення, іншими словами, стримання влади і контролю над нею) є невід’ємною складовою політичного ладу” [3, 726].

Проблема поділу влади має давнє походження і свої особливості вивчення та інтерпретації. В сучасних умовах беремо до уваги те, що загалом політичний процес у його демократичних вираженнях і формах глибоко дослідили зарубіжні та вітчизняні вчені Р. Даль, А. Колодій, Х. Лінц, М. Арзаканян, Д. Горовиць, В. Шаповал та ін.

Проблему поділу влади, а відтак, стримувань і противаг у сучасних суспільствах досліджено в праці Н. В. Гайдаєнко [2], у якій детально проаналізовано теоретико-методологічні засади щодо побудови оптимальної моделі стримань та противаг у політичному процесі сучасної України. “Сучасна система стримувань і противаг, – пише авторка, – є самостійною, невід’ємною складовою

процесу здійснення влади в сучасних державах, яка поширюється не тільки на державну владу, а й на всю систему влади у суспільствах через надання кожному з владних інститутів та народу, як джерелу влади в демократичних державах, відповідних важелів впливу один на одного з метою не тільки запобігання концентрації влади в одному з них, а й налагодження взаємин між ними щодо організації та здійснення політичного процесу, підтримки поступального розвитку та злагоди в суспільстві” [2, 10–11].

Поділ влади (*separation of powers*) не є чимось однозначно визначеним і сформованим, а тому потребує більш детального розгляду в межах сучасних політологічних знань. Так “Короткий оксфордський політичний словник” засвідчує, що поділ влади, це доктрина, згідно з якою політичну владу “слід ділити між кількома органами, щоб запобігти тиранії” [6, 508]. Про це говорив також Н. Макіавеллі у своєму широковідомому творі “Государ”. Більше того, поділ влади був однією з провідних ідей ще в середньовічній Європі під відомою ідеєю “двох мечів”. Йшлося про необхідність поділу влади між державною і церковною (кесареві – кесарево, Богові – Боже). Відомо, що боротьба церкви і світської влади велася до XVII ст. (Д. Локк, Т. Гобс, Монтеск’є та ін.). Саме Монтеск’є найдетальніше пояснив і довів реальну потребу та необхідність поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки. Нині часто, як певний зразок, акцентують увагу на поділі влади за системою стримань і противаг, що має місце у США, де конституцією передбачено вертикальний поділ між виконавчою (адміністрація президента), законодавчою (дві палати конгресу) і судовою владою (федеральні суди). Водночас у

США є й горизонтальний поділ влади – між федеральним урядом та урядами штатів.

Достатньо відчутно й чітко ідея розподілу влади здійснена у Франції (після революції 1789 р.), хоча у централізованих державах (Греція, Ірландія, Ісландія, Португалія) місцеві органи влади є ніби продовженням центральних органів; у децентралізованих (Італія, Іспанія, Франція) провінції, землі і департаменти мають достатньо значні повноваження; у напівцентралізованих (Великобританія, Нідерланди) місцеві органи влади мають надто помітну самостійність (будівництво, освіта, охорона здоров'я тощо). Тобто, моделі поділу влади є доволі багато [9, 239].

Зазначимо, що як раніше, так і сьогодні проблема поділу влади не має більш-менш остаточного вирішення. Відомий американський політолог Ендрю дає широке філософсько-концептуальне визначення поняття “розподіл влади”, яке потрібно взяти за основу. Він пише: “Розподіл влад, – це доктрина, згідно з якою виконання кожної з трьох державних функцій (прийняття законів, їх виконання і здійснення судочинства) мають займатися різні і незалежні одна від одної гілки системи державного управління (законодавча, виконавча і судова)” [11, 521]. Відтак, йдеться не про гілки влади, як традиційно формують це поняття багато політологів на пострадянському просторі, а саме про гілки “системи державного управління” [11, 521]. Крім того, у центрі “поділу влади” передусім стоїть судочинство та його забезпечення, тобто механізм здійснення владних повноважень. Акцентуємо увагу ще й на тому, що в більшості країн з розвинутою ліберальною демократією суди є незалежними. “Незалежність суду, – пише Ендрю, – це конституційний принцип, який проголошує необхідність суворого відокремлення судової влади від інших гілок державної влади” [11, 378]. Саме відокремлення права від політики, на думку вченого, і реалізується через незалежність і беззастережність суду, судів взагалі. Група відомих російських політологів у спеціальному словнику-довіднику “Політологія” взагалі дають пояснення терміну “розподіл влади” як “розподіл владних повноважень між гілками державної влади” [8, 239]. Свого часу окремі українські політологи (О. Бабкіна, В. Горбатенко та ін.) пояснювали поділ влади як “принцип розмежування функцій в єдиній системі державної влади з поділом її на законодавчу, виконавчу й судову гілки, які здійснюють свої повноваження кожна самостійно, врівноважуючи одна одну” [8, 560–561].

Розподіл влади, або розподіл владних повноважень, відомий російський політолог В. Ф. Халіпов пояснює так: 1) розподіл повноважень в органі, колективі, “командні з наданням кожному члену певної частини прав і повноважень у межах владної вертикалі. З цим пов’язаний також розподіл обов’язків, функцій, а також завдань, питань тощо” [11, 327].

Не вдаючись до конкретного розгляду проблем практичної влади, зокрема в Україні, зазначимо головне. Ст. 6 Конституції України (1996), як відомо, визначає, що “державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову”, а органи законодавчої, виконавчої та судової влади “здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України” [1, 5]. До цього ж ст. 7 Конституції України зазначає, що “в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування” [1, 5]. При цьому Н. В. Гайдаєнко логічно зауважує: “В унітарних державах майже неможливо простежити елементи стримувань і противаг при вертикальній організації влади через те, що унітарність передбачає єдність влади в державі і делегувати повноваження на місця надзвичайно важко” [2, 10]. Зауваження надто слушне для системи влади в сучасній новітній Україні, де, зокрема, місцеве самоврядування, як елемент влади, не має достатньо чіткого функціонального визначення та існування.

І ще одне принципове зауваження. Як відомо, у реальному політичному житті проблема поділу влади кореспондується також з проблемою взаємин політичної еліти та бюрократії. По-перше, на наше переконання, поділ влади на три гілки, або розподіл владних повноважень, зовсім не відсуває на якийсь другий план бюрократію. Навпаки, світова суспільна практика доводить, що останнім часом бюрократія в багатьох, у тому числі і високорозвинених країнах, потужно зміцнила свої позиції. Вона підійшла до реальної політики, до політичних процесів. Це не означає, що будь-яке громадське управління є виключно бюрократичним, однак маємо все більші ознаки такого бюрократизму. Вочевидь, що в даному випадку слід максимально користуватися висновком М. Вебера, зробленим у праці “Господарство і суспільство” у тому сенсі, що бюрократія – це “природна” та обов’язкова форма будь-якої соціальної організації, оскільки, за М. Вебером, бюрократія втілює найбільш ефективні і раціональні способи управління, про що, зокрема, веде мову М. В. Масловський у своєму виданні “Теорія бюрократії Макса Вебера і сучасна політична соціологія”.

Література

1. Конституція України: Прийнята на сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Гайдаєнко Н. В. Система стримувань і противаг в сучасних демократіях / Автор. дис. політ. наук, Одеса, 2010.
3. Даниленко В. И. Современный политологический словарь. – М.: 2000 – 1024 с.
4. Конституции 16 стран мира // Сб. конституций стран-членов СНГ, Балтии и ряда других государств мира. – Алманы, 1995. – 354 с.
5. Конституции зарубежных стран // Сборник. – М. – 396 с.
6. Короткий оксфордський політичний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А. Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2005. – 789 с.
7. Політична система і громадське суспільство: європейські і українські реалії: Монографія / За заг. ред. проф. А. І. Кудряченка. – К.: НІСД, 2007. – 396 с.
8. Політологія: Підручник / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – 3-тє вид., переробл., допов. – К.: ВЦ "Академія", 2006. – 568 с.
9. Политология: Словарь-справочник / М. А. Василик, М. С. Вершинин и др. – М.: Гардарики, 2000. – 328 с.
10. Халипов В. Ф. Власть. Кратологический словарь. – М.: Республика, 1997. – 431 с.
11. Хейвуд, Эндрю. Политология : Учеб. для студ. вузов: Пер. с англ. / Под ред. Г. Г. Водолазова, В. Ю. Бельского. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 544 с.

Закцентовано увагу на складних аспектах теоретичного визначення та практичного розв'язання проблеми поділу влади та організації системи стримувань та противаг.

Акцентируется внимание на сложных аспектах теоретического определения и практического разрешения проблемы разделения власти и организации системы сдерживания и противовесов.

Attention is focused on complicated aspects of conceptional definition and practical solution of the problem of division of power and organization of system of restraints and counterweights.

Надійшла 22 лютого 2011 р.